LIGIA STELA FLOREA, *La phrase complexe. Problèmes, analyses, interprétations*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut & Editura Scriptor, 2009, 288 p.

Volumul *La phrase complexe. Problèmes, analyses, interprétations*, al doamnei profesor doctor Ligia-Stela Florea (Universitatea „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca) este o apariţie editorială deosebit de reprezentativă în peisajul cercetărilor actuale din domeniul lingvisticii romanice. Alături de volumele anterioare ale autoarei, *Le verbe français: catégories, conjugaisons, constructions* (Bucureşti, Babel, 1996), *Temporalité, modalité et cohésion du discours* (Bucureşti, Babel, 1999), *Syntaxe du français actuel. La phrase simple et ses fonctions discursives* (Cluj-Napoca, Clusium, 2000), *Dictionnaire de verbes français* (co-autor şi coordonator, Cluj-Napoca, Dacia, 2003) şi de numeroase articole şi studii din domeniul lingvisticii (sintaxa şi tendinţele actuale ale limbii franceze, morfo-sintaxa verbului şi semantica timpurilor verbale, analiza contrastivă, lingvistica textuală şi analiza discursului) volumul de faţă este rodul unei bogate experienţe ştiinţifice şi didactice ce consfinţeşte o remarcabilă vocaţie în domeniul cercetării lingvistice şi un talent pedagogic înnăscut.

Reprezentând continuarea volumului publicat în anul 2000 la editura Clusium, dedicat sintaxei propoziţiei şi funcţiilor sale discursive, lucrarea de faţă îşi propune să tematizeze, să analizeze şi să ofere soluţii unora dintre problemele cele mai controversate apărute în practica analizei sintactice a frazei complexe. Intregul demers metodologic stă sub semnul problematizării, fiecare capitol şi subcapitol fiind impecabil orchestrate în trei momente distincte: formularea problemei/problemelor, demersuri analitice informate şi originale, ce susţin ipoteze interpretative care demonstrează că sintaxa limbii franceze, ca şi cea a altor limbi, de altfel, este un domeniu departe de a fi (fost) epuizat.

Primul aspect supus problematizării constituie „cheia de boltă a întregului volum". Pe de o parte, conform autoarei, gramatica tradiţională nu a reuşit să ofere o teorie descriptivă coerentă a tuturor problemelor sintactice, pe de altă parte, gramaticile formale prezintă un exces de tehnicitate care pun într-o lumină nouă mecanismele frastice, însă riscă să îngreuneze considerabil descrierea lor. Numeroasele cercetări efectuate de Ligia Stela Florea în acest domeniu, îmbinate cu experienţa personală, au condus la construirea unui model care conciliază obiectivele ştiinţifice cu finalităţile didactice, încorporând într-o abordare de inspiraţie formală concepte şi instrumente oferite de gramatica tradiţională. În teoria şi analiza frazei complexe propuse în acest volum se întrepătrund, aşadar, concepte, postulate teoretice şi principii metodologice ale gramaticii structurale şi generative (versiunea standard). Rezultă un model teoretic coerent, suplu, căruia îi corespunde un model analitic nu doar perfect funcţional, ci şi deosebit de original, după cum se poate observa în urma lecturii capitolului al VII-lea al lucrării.

Primul capitol al cărţii, *La phrase entre complexité constitutive et complexité marquée*, reia problematica tratată în ultimele două capitole ale volumului *Syntaxe du français actuel: la phrase simple et ses fonctions discursives*, pentru a puncta similitudinile şi diferenţele de interpretare şi de analiză dintre structuri cu grade diferite de complexitate. Complexitatea unei structuri gramaticale este tratată, astfel, ca un fenomen gradual, rezultat dintr-o dinamică a limbii ce nu poate fi analizată decât printr-o viziune care surprinde etapele prin care o structură de profunzime ajunge să se realizeze sub forma unei anumite structuri de suprafaţă. Formele verbale nepersonale, complementul comparativ, construcţiile detaşate (adjectivul disjunct, apoziţia, construcţia nominală absolută), elementul predicativ suplimentar sunt explicate ca adevărate „punţi" între propoziţie şi frază, de care o abordare strict structurală nu poate da seamă. Autoarea propune un demers analitic şi interpretativ bazat pe conceptele de *derivare*, *predicaţie secundă* şi *complexitate constitutivă*, reconciliind în mod original modelul sintagmatic cu modelul transformaţional. Operând cu noţiunile de *indicator sintagmatic de*

bază şi *indicator sintagmatic derivat*, analizând aceste construcţii prin fenomenul de complexitate constitutivă (sunt construcţii derivate din subordonate relative, completive sau circumstanţiale prin proceduri de contragere şi remanieri succesive ale structurii frastice), Ligia Florea subliniază necesitatea reconsiderării noţiunii de *propoziţie* („*phrase simple*"), ale cărei limite sunt relativizate prin analiza în termeni de predicaţii secunde. Complexitatea graduală beneficiază de o explicaţie nuanţată şi riguroasă, care îmbină perspectiva unei gramatici a frazei cu cea a gramaticii textuale şi a pragmaticii. Astfel, nivelurile micro- şi macrosintactic nu sunt disjuncte, iar unitatea care le relaţionează este chiar unitatea frastică, cu gradele sale diferite de complexitate, constitutivă sau marcată. Autoarea optează astfel pentru aplicarea unui sistem de reguli ce corespunde în linii mari celui propus de gramatica generativă standard, care asociază descrierii sintagmatice a frazelor o reprezentare derivaţională. Semnalăm perspectiva originală asupra structurilor subfrastice, cu redefinirea noţiunii de *sous-phrase* în aşa fel încât prin aplicarea acesteia să se poată releva fenomenul de complexitate constitutivă, rezultând astfel o analiză riguroasă, detaliată, integratoare la nivel micro- şi macrosintactic.

Capitolul al doilea, *Modes de construction de la phrase complexe*, tratează aspecte privind structura de suprafaţă, raporturile interpropoziţionale şi modurile de construcţie a frazei complexe (raporturile dintre juxtapunere şi coordonare, dintre juxtapunere şi subordonare, dintre coordonare şi subordonare). O analiză în profunzime a fenomenului de parataxă (conjuncţională vs. asindetică), la nivel gramatical şi semantic, conduce la abordarea juxtapunerii ca mod de construcţie situat la limita sau mai bine zis *dincolo de* coordonare şi de subordonare, ca o a treia dimensiune a structurii frastice.

În ceea ce priveşte proprietăţile celorlalte două moduri de construcţie a frazei, coordonarea şi subordonarea, Ligia Florea utilizează criteriile formulate de D. D. Draşoveanu (memoriei căruia îi şi dedică volumul): relaţia sintactică este cea care creează şi organizează unităţile prezente, nu invers. Clasele de conectori fac obiectul unei prezentări şi al unei analize clare, detaliate, bogat ilustrate. Conectorii subordonării sunt clasificaţi în funcţie de proprietăţile lor formale şi sintactice: variabilitate/invariabilitate, capacitatea de a realiza o funcţie sintactică în subordonata pe care o introduc.

„Panorama" conectorilor gramaticali ai coordonării şi subordonării este însoţită de o analiză clară, riguroasă a unora dintre problemele cele mai controversate privind natura şi tipul de analiză ce se aplică unor tipuri de conectori. În lumina reconsiderării modului lor de funcţionare, autoarea propune modificări şi nuanţări ale clasificării tradiţionale a acestora. Categoriile de conectori cele mai problematice sunt pseudolocuţiunile conjuncţionale, pronumele relative „fără antecedent" şi „perifrastice", pronumele şi adverbele interogative care introduc o completivă, elementele conjunctive discontinue, pentru a aminti doar câteva. Autoarea reconsideră modul de funcţionare a acestor structuri, introducând parametri analitici şi criterii care conduc uneori la soluţii diferite de cele oferite de abordările tradiţionale: gradul de coeziune a structurii (pseudolocuţiunile conjuncţionale de tipul *à la condition que*, *à ce point que*, *de telle façon que*, *dans le cas où*, *en ce sens que*, *toutes les fois que*), utilizarea modului verbal şi testul substituţiei (în favoarea caracterului analizabil al structurilor *à ce que* si *de ce que*), formanţi nonanalizabili în cazul subordonatelor concesive (*si/aussi/pour/quelque/tout* + adj/adv + *que* + verb la conjunctiv), caracterul analizabil al relativelor perifrastice (*ce/celui/celle/ceux...qui*). Distincţia dintre categoriile ʽrelativ' (definit ca un anaforic în raport cu un element antecedent) şi ʽconjunctiv' (care operează strict articularea a două structuri frastice, fără a marca raportul) la nivelul conectorilor interfrastici pronominali şi adverbiali este salutară, atât din punct de vedere teoretic, cât şi metodologic.

Capitolul al treilea, *Classement des subordonées*, propune o tipologie şi o analiză coerentă şi detaliată a propoziţiilor subordonate în funcţie de două criterii conjugate: modul lor de construcţie şi tipul de raport pe care îl au cu propoziţia principală („*phrase-matrice*"), pe de o parte, tipul de relaţii structurale şi funcţionale pe care le angajează cu constituenţii frazei minimale, pe de altă parte. Principiile metodologice invocate trimit la criterii de identificare a unităţilor frastice (predicaţii de prim ordin, spre deosebire de predicaţiile de ordin secund, care apar în structuri de tipul *sous-phrases*), la distincţia dintre nivelul morfosintactic şi cel logico-semantic. Analiza morfo-sintactică a subordonatelor relevă modul lor de construcţie, tipul de conexiune, forma modală a verbului din subordonată, ordinea unităţilor în interiorul frazei, iar analiza logico-semantică priveşte sensul relaţional, categoria centrală a sintagmaticii. Stabilirea tipului de subordonată şi a funcţiei sale

sintactice se realizează în urma analizei complexe a datelor oferite de cele două nivele de analiză (natura conectorului, semnificatul conectorului, natura şi semnificatul termenului regent, clasa de echivalenţă a subordonatei, gradul său de integrare în GN sau în GV), în intenţia de a evita orice confuzie dintre statutul formal şi statutul funcţional al unei subordonate. După o prezentare edificatoare a modelelor de tipologie (tradiţională, clasificarea din *Le Bon Usage*, respectiv clasificarea structurală), autoarea optează pentru cea structurală, care distinge trei categorii de subordonate, în funcţie de clasa lor de echivalenţă: SN, Sadj. şi Sprép, acest model prezentând avantajul de a fi mai coerent şi mai riguros decât cel al gramaticii tradiţionale.

Capitolele IV, V şi VI analizează profilul subordonatelor pe baza unor exemple tip, în funcţie de clasa de echivalenţă din care fac parte. În clasa SN figurează subordonate cu funcţii nominale: subiectiva, completivele directe şi indirecte, predicativa, completivele numelui, adjectivului şi adverbului, acestea din urmă neavând un echivalent terminologic în sintaxa limbii române. Din clasa Sadj. fac parte subordonatele relative cu funcţie adjectivală: epitetica (atributiva din sintaxa limbii române) şi predicativa suplimentară. Din clasa SPrép fac parte subordonatele cu funcţie de modificator, adică majoritatea circumstanţialelor. Argumentul principal pentru integrarea acestora din urmă în clasa Sprép şi nu în clasa Sadv este contragerea lor sub forma unei Sprép dominate de un GV, ceea ce le deosebeşte de completivele indirecte şi de celelalte completive neesenţiale (a numelui, a adjectivului, a adverbului). Descrierea structurilor de suprafaţă este rezultatul îmbinării a două perspective, abordarea morfo-sintactică şi cea semantică şi enunţiativă. Câţiva parametri definitorii servesc la descrierea proprietăţilor structurale ale propoziţiilor subordonate: tipul conectorului, termenul regent, locul în frază, forma modală a verbului din subordonată, tipul de contragere, testele omiterii, permutării, interogării şi substituţiei. Pentru a stabili corect statutul logic şi semantic al subordonatei, autoarea analizează contribuţia formei modale la construirea sensului relaţional, concretizat fie printr-o funcţie conotativă, dacă forma modală este asociată unei modalităţi lexicalizate, fie printr-o funcţie denotativă, dacă modul verbului din subordonată reduce polisemia modală şi face transparentă intenţia comunicativă. Am dori să semnalăm analizele şi interpretările nuanţate, care conduc la diferenţieri subtile şi pertinente în interiorul aceleiaşi clase logice şi semantice, precum circumstanţialele comparative şi cele concesive.

Ultimul capitol al volumului oferă repere metodologice pentru analiza practică a frazei complexe, propunând un model analitic original şi pertinent. Tehnica de analiză în cinci etape are avantajul de a conduce cu precizie demersul analitic către finalitatea sa, într-o succesiune de paşi care facilitează atât stabilirea corectă a tipurilor de propoziţii, cât şi vizualizarea raporturilor dintre subordonate şi constituenţii frazei minimale cărora le corespund sub forma unei reprezentări schematice. Două serii de modele concretizează parcursul analitic: prima vizează operaţiile de identificare a unităţilor frastice, iar a doua ilustrează parcursul integral al tehnicii de analiză, adăugând operaţiilor de identificare reperarea raporturilor interpropoziţionale, determinarea statutului formal şi funcţional al subordonatelor şi reprezentarea frazei prin diagrama-arbore. Tehnica de analiză este urmată de o culegere de exerciţii (fraze şi secvenţe textuale de analizat) ce respectă o ordine progresivă a dificultăţii. Reperele metodologice oferite în ultimul capitol, în concordanţă cu modelul teoretic adoptat, fac din acest volum un instrument deosebit de preţios în activitatea didactică.

Îmbinarea magistrală dintre abordarea ştiinţifică şi perspectiva metodologică, rigurozitatea şi claritatea expunerii, problematizarea şi soluţiile interpretative propuse, fineţea analizei recomandă volumul *La phrase complexe. Problèmes, analyses, interprétations* tuturor celor interesaţi de cercetarea din domeniul sintaxei limbii franceze şi a limbilor romanice, precum şi celor care se formează în domeniul activităţii didactice.

G. G. NEAMŢU, ANAMARIA CUREA
Universitatea „Babeş-Bolyai”
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
neamtuggn@yahoo.com